

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

De Animæ motu iterata disputatio, cap. 6.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

COMMENTARIUS XCIX.

Explicat id, quod melius dici pronuntiauit hominem animam misereri, addiscere, & ratiocinari, quam animam ipsam hanc agere. Non enim id dicimus, quasi in anima sit motus, ipsaque perse moueatur; siue, vt pars, vt cum hominem manu moueri dicimus; siue vt vehiculum, quemadmodum si curru, equo, nauiuè vehi, moueri que loquimur; siue alio quocumq. modo subiectum motus existat. Sed quod illa interdum terminus, interdum principium motus sit; interdum motus aliunde perueniat ad animam, interdum ab illa motus prodeat. Etenim in sensibus principium motus a sensibus obiectis est, quæ speciem sui in sensibus organum ingerunt, dum & qualitates tactiles, & sapores, & odores, & soni, & lux reipia afficiunt organum; aut certè colores, qui reipia agendi vim non habent, sola sui representatione sensum prouocant ad sentiendum, deinde anima de illis iudicat, nosq. anima sentire dicimur, quod motus forinsecus excitatus & in corporis organo primum factus, inde referatur ad animam atq. ad illius comprehensionem ac iudicium terminetur. Quod si anima non esset, nec specierum illa susceptio, nec omnino sensus vlla foret, vt in corpore mortuo apparet. Namq. anima tui ipsa sensus principii existit, tum corporis instrumentum viuificat, aptumq. ad operandum facit: qua abeunte immutatur totum atq. ineptum redditur.

Reminiscentia vt par. Interdum autem contra euenit, vt motus principium sit ab anima. Reminiscentia quippe non ad illam fit, sed ab illa; vbi scilicet cessauit sensus atq. ab externis obiectis motus: Etenim tunc anima promit ex se phantasmata eaq. tractans recordatur. Nec verò in corpore quoque desinit motus. Nam si rei turpis aut honestæ, terribilis aut blandæ recordetur, suffunditur rubore corpus aut pallore, calefcit aut refrigeratur; alio atq. alio excitato affectu, pudoris, timoris, spei, letitiæ, iracundiæ, aut alio quouis, quo alio atq. alio modo immutetur corp.

Hoc nimirum est, quod dicitur (sensus quidè esse ab hisce) hoc est ab externis obiectis, aut potius à sensiterijs (sic enim antithesis & oppositio respõdebit optimè) & ad animæ iudicium atq. actionem terminari. Reminiscentiam verò ab illa, nempe ab anima ex se ipsa promente phantasmata, quibus ab memorandum vtitur: atq. ab anima ad sensiteriorum motus vel mansiones detiuari. Quoniã persæpe quidem ex memorata re immutatur quoque corpus; interdum tamen id cum quiete accidit & absque vlla perturbatione aut immutatione corporis. Itaque reminiscencia fuerit aliquando motus, aliquando quies: motus, cum eorum est, quæ affectum aliquem in nobis excitent; quies, si nullus commoueatur affectus.

Vbi verò philosophus ait reminiscendi principium esse ab anima; quoniam Themistij interpretatione promptis illa (hæc enim sunt ipsius verba) ex se ipsa phantasmata, iisque repetitis, ac retractatis in reminiscenciam venit: Mihi quidem certè persuadet audiendos non esse illos, qui sensuum species ab obiectis in animam immitti prædicant, easque in memoriæ thesauro conferuatas memorandi principium esse. Nam si ita res haberet, re-

Aminiscendi principium non esset ab anima, sed a sensibus obiectis, quorum species conferuari dicuntur; non minus quam principium sentiendi. Siue enim nunc primum producatur species, siue productæ antea sint, nihil interest. Est autem principium ab anima, quando ipsamet rerum antea cognitarum fingit sibi renouatque phantasmata, quibus absque obiecti ope ad memorandum ducitur. Quod enim (inquit Themistius) ab ea ortum habeat phantasmatum productio, dicitur reminiscencia ab ea initium habere. Rursumque intelligas phantasmata species illas in phantasmata ingestas non esse, sed idola, quæ sibi ipse ipsa phantasia efformat ac fingit. Verum de his alibi pluribus.

Nunc autem Philosophum videas prius quidem dixisse, etsi detur operationes animæ motus esse, non tamen dicendum moueri animam. Deinde verò subiunxisse, motum aliquando esse vsque ad illam, aliquando ab illa: at omnino non constituisse; nùm ea sint motus necne. Propterea antequam progrediamur ulterius, opportunum fuerit ita pronuntiare. Operationes animæ aut vegetates sunt, aut sentientes, aut intelligentes. Quæ vegetates dicuntur, nutritio, accretio, procreatio, & verò cordis & arteriarum pulsus in sanguine præditis animalibus, sanè veri sunt & corporei motus: nutritio & procreatio ad substantiam, cum adiunctis pluribus alterationibus: accretioq. ad quantitatem. Pulsus verò localis quidem motus est, quo cor & arteriæ eleuantur & subsidunt, dilatantur & comprimuntur: cum quadam tamen calefactione cut alteratione coniuncta. Quæ autem in sentiente parte vigent, sensiones sunt, appetitiones, atque incessus. Incessus manifestum habet localem motum: sensiones & appetitiones, quæque inde oriuntur perturbationes & affectibus, verè quidem motus non sunt, dum perspectantur; sed actiones quæpiam & actus secundum: at sine motu non sunt; aut locali spiritus ad eam partem accurrentis, in qua futura est actio; vel sanguinis ad exteriora effusis, vel ad interiora reuocatis, sensilisque obiecti pulsantis organum, dum aures soni; & nares odores subeunt. Aut alteratione aliqua, quemadmodum in tactu & gustatu, atq. in appetitionibus, in quibus sanguis aut calefcit aut refrigeratur, & corpus rubore aut pallore suffunditur. Quare cum vidisset Philosophus operationes has omnes aut esse motus aut motum in corpore adiunctum habere, neque huius loci esse diligentius hæc persæpe de quæ singulis dicere, maluit rem præsentem agere propositæque dubitationi respondere, ostendendo etsi motus sint vel non sine corporis motu fiant inde tamen confici non posse animam perse moueri, sed corpus potius, quod in eo totus versetur motus, aut viuens totum, in quo ab anima vel ad animam fit motus in corpore.

De operationibus intelligentibus in consequenti sermone dicitur. Verum vt eas quoque nunc simul cum cæteris comprehendamus, sanè illarum conditio ab omni motu aliena est; neque perse & sua natura coniunctum requirit motum: & in separatis mentibus absque vilo sunt motu. Nunc tamen quando anima est huius corporis actus, supponunt motum; dum sensibus egent, qui sanè motu non operantur. Et quamuis solius animæ operationes sint atque in ea sola suscipiantur, neque vllus corporei organi vñ interueniat, melius tamen homini toti, quam soli animæ

Phantasma quidè

Animæ operationes an sint motus.

Reminiscencia anima duo genera.

Reminiscentia vt par.

Reminiscentia interdum motus, interdum quies.

Contra species sensus.

attribuuntur: tum quia corporis quoque motum supponunt aliquem; & si non vt à subiecto, certe vt ab obiecto pendent à corpore: tum quia actiones sunt animæ, quæ pars essentialis est hominis.

TEXTVS.

ὁ δὲ νοῦς οὐκ ἐστὶ ἐν τῷ σώματι, οὐκ ἐστὶν οὐρανός, καὶ οὐ φθαρτός.

Lex. 65. Intellectus autem videtur innasci, substantia quadam existens, & non corrumpi.

COMMENTARIVS C.

Verissimè pronuntiauit Themistius, ea, quæ de intellectu à Philosopho dicuntur, impensam & diligentiam & attentionem requirere; etsi obscura vique aded non sint, vt intellegi & comprehendi non possint. Sed magis omninò distinctè proponere potuisset. Tria namque breuitate summa Philosopho complexus est. Primum, intellectum corporibus nostris innasci, ingenerari, atque in illis fieri. Alterum, substantiam quandam existentem illum esse. Tertium, nequaquam illum aboleri aut interire cum corpore. Quæ tria ita se habent, vt ex primo secundum, & ex secundo tertium consequatur. Si enim in nobis innascitur atque ingeneratur, hoc est vt cæteræ animæ ac formæ ex corporis & materiæ potestate educitur, sed forissecus accedens in corpore fit & producit (hanc quippè vim habet verbum illud compositum ex ἴνυσις quod est fieri, produci & generari) perse existentem substantiam, non in corpore sustentatam illum esse oportet: & ided neque corrumpi cum corpore.

De intellectu tria philosophus.

ἴνυσις quid.

Alexander de resp. so.

Confutatio.

Hanc autem esse vim illius verbi (ἴνυσις) audi quã apertè inter cæteros interpretatus Philoponus sit. Nam dicendo, inquit (innasci videtur) maximè quidem significabat eum nõ ex corporis completionè, germinare, sed extrinsecus accedere. Reliquæ animæ & formæ non innascuntur, sed enascuntur ex materia: non adueniunt materiæ, nec in illa fiunt; sed ex illa germinant. Solus intellectus innascitur & fit in corpore, illique aduenit; & ided nec ab eo pendet nec cum eo corrumpitur.

Verùm in his magnam Alexander dubitationem mouit. Cùm enim rationalem hominis animam persuasisset sibi esse mortalem atque cum corpore interire; Philosopho dixit non de humano nunc, sed de diuino intellectu quique potestate dicitur, sed de agente, quem is Deum esse credit, & ided incorruptibilem & immortalem eum esse dici. At quorsum nunc de Deo agente vè intellectu miscere sermonem, vbi vniuersè de animæ substantia quæritur, disputaturque num eã dicere liceat perse moueri? Itaque reliqui omnes humanum intellectum rationalemque animam nostram interpretantur. Et propterea Themistius dubitat, cur de huius animæ immortalitate interponatur sermo, cum nec de animalibus cæteris quæsitum esset, num eæ mortales sint; sed solum an moueantur. Neque multò post exponens quid inter intelligere intersit & cognoscere, multa de simplicium apprehensione ac compositione, celi duabus intellectus nostri, de quo Aristoteles loqueretur, operationibus adiugit.

Sed & Simplicius hominis animam intellectum ait nuncupari, eamque in corpore quidem innasci adesseque. At separari ab eo posse: & appellari substantiam, non quod aliæ animæ non sint substantiæ, sed quod materia obducta non sit ac per se subsistat. Substantia quippe tum à subsistendo accidentibus, tum maximè à per se subsistendo nominatur. Additque in sequenti commentario multa, quibus discrimen inter sensum & intellectum nostrum offendit; & quomodo intelligere definit, non corrupto ipso, sed alio quopiam in corpore.

Philoponus verò pluribus argumentis Alexandro demonstrat de diuino intellectu nequaquam esse sermonem. Primum quia non multò post intellectus dicitur diuinus fortasse quidpiam esse & impatibile. Nõ enim adderetur (fortasse) à de Diuino diceretur: neque in dubium vocaretur id, quod omnes concederet. De Humano plurima erat dubitatio; eaquè in tex. 12. & 13. significata. Vt mittam inceptum esse dicere diuinum intellectum esse. Diuinum quidpiam & impatibile. Deindè quoniam intellectum ait innasci nobis, substantiam quandam existentem, & non corrumpi. Quis verò Diuinum intellectum innasci nobis, & per suam substantiam inesse velut nostrorum corporum formam dicat, aut corruptibilem suspiciat? Tum verò quia statim addit (maximè enim corrumpere ab ea, quæ in senectute est, debilitate. Quis autem in Deo senectutem aut debilitatem nominet; & vtramque nobis potius non videat conuenire? Nam & intellectum illic appellat animam: senectus, inquit, non est, quod anima quidpiam passa sit; sed id, in quo. Et hæc quidem ferè Philoponus,

Iam verò intellectum quoque perinde vult in senectute ab operatione sua impediri, ac in ebrietatibus & morbis: quis vnquã sanæ mentis ebrietates aut morbos in Deo cogitauit? Familiaria sunt hæc nobis, à diuina mente profus aliena. Et omninò quid tandem intellectus diuini operationem impedire, aut in eo destruit & corrumpi possit? Intellegere namque & contemplari, ait tabescente alio quopiam intus corrupto. Præterea ex videndi facultate de facultate intelligendi ratio cinatur: si vbi la igitur deductio sit, ambas oportet suppositi eiuſdem facultates esse: videndi facultas, vt nec sensus vllus nec corporea virtus, in Deo non est; vtraque simul in homine solo reponitur.

Simile argumentum fuerit, quod eiusdem esse velit intelligere, contemplari, ratiocinari; amare, odisse, meminisse: pereuntque corpore cessare amorem, odium, recordationem, solamque intellectuionem, superesse; quod intellectus diuinus quidpiam sit & impatibile. Quare si operationes hæc omnes eiusdem principij sint, & quidem quod sit in corpore; omninò quæ de intellectu dicuntur, de humano, non de Diuino, intellectu dicuntur. Ad extremum quæcumque hoc loco de intellectu affirmantur, alibi etiam de intellectu nostro pronuntiantur. Quippe in tex. 17. & 21. lib. 2. intellectum nostrum & theoreticam facultatem separari dicit à corpore & non corrumpi. Et tex. 4. lib. 3. intellectu cum corpore permixtum non esse. Et cap. 4. lib. 2. de animalium ortu, dum de hominis procreatione disseret, vegetantem animam & sentientem virtute seminis ex materia educi, solum intellectum forissecus aduenire solumque esse diuinum. Et quid

bilitatur corpus. Et prior quidem demonstratio ex prioribus & ex causâ petitur; quippe non educâ ex materia esse, sed immaterialem & subsistentem substantiam, separabilitatis atq. immortalitatis est causa: posterior verò ex posterioribus & effectis; nempe ex viuaci & acuta operatione, imperfecto licet ac minus apto subiecto corporisve instrumento ex qua substantiam, quæ operationis principium est, colligitur à corpore non pendere. A corpore inquam non solum vt corpus est ex elementis permittum, sed etiam vt viuens & sentiens. Nam et si vitales ac sentientes virtutes heberentur & imbecillius agant; viget tamen & firmior est intellectus actio, quæ, cum antea vigeret corpus, minus ipsa vigeat. Quare vt quod simul crescit & minuitur, simul necesse est interire, ita quod nō simul crescit nec minuitur, simul etiam non interibit. Cæterarum animarum operationes, quòd corporis instrumento vtantur, simul cum corpore crescent & minuantur; mortales igitur cum corpore sunt: intellectus operatio non item, nec vlla corporis mutatione vitatur, quin potius decrescit corpore ipsa crescit, non igitur cum corpore interibit. Ita namque ratiocinatur Philosophus. Senescente corpore manifestum est vegetantes ac sentientes virtutes hebetari & imbecillius agere, minus enim feliciter nutriuntur: ac reficiuntur partes omnes, nec modo non augentur, sed magno opere minuantur & extenuantur: visq. sibi simile procreandi prorsus friget nec vllis ad agendū stimulis incitatur. Sensus quoq. minuitur omnes: nec solū ad incedendū, currendū, aut saltandū, sed etiā ad stādum imbecilliora euadūt animalia cuncta. Si igitur intellectus corrūperetur cum corpore, nimirum patiente, debilitato, & fracto corpore, ille quoque simul pateretur debiliorque & fractior eius operatio foret. Itaque in senectute debilitato corpore omniq. alia illius hebetatur virtute, imbecillior esset atq. hebetior intellectus actio. At tantum abest, vt ita res habeat, vt contrarium potius eueniat, maximèque vigere tunc conspiciatur. Aut si extrema senectute præcipitataque prorsus ætate hebetudo quadam appareat & imbecillitas, qua deliri quoque euadant lenes; ea corporei organi est & phantasia, non intellectus.

Quod argumēto ex sensibus sumpto demonstrat. Namque in senio hebetior est & imbecillior aspectus, non quòd quidpiam perpessa sit anima & debilitata, sed oculi vitii id est. Quæ admodum enim in suffusionibus, & in senectute accidit. Si quidem senescente ætate vt totū reliquum corpus, ita & oculorum membrana sicantur, corrugantur, solidioresq. magis terree, ac minus perspicue, & verò turbidiores & crassiores humores euadunt. Quo fit, vt & visus spiritus minus promptè suscipiatur instrumentumq. percurrat, & luminis ac oculorū motus tardior sit & imbecillior. Neq. crassus abest humor, qui ex capite defluēs tenebris quasi suffundat oculū. Quo circa si sola instrumenti mutatio fieret, senexq. perspicuū & optimè ad vsum animæ comparatū acciperet iuuenis oculū, ac ut nimirū videret vt iuuenis. Nā & qui humorū suffusionibus laborat, si humorē deiciant, optimè vident, cū antea nō viderent. Itā prorsus de intellectu existimādum est. Immo à maiori ad minus argumentari licet. Si sensus materialis planè corporisq. organo implicata facultas corpore debilitato non debilitatur, sed solius organi passio est & hebetudo; meliorem ac præcellentiorē facultatē intellectu multò minùs

In senio cur debilior aspectus.

autem

A credendū est patiente ac debilitato corpore pati ac debilitari. Intellectū potro minus esse cū corpore organo implicatū, idēq. minùs pati quā sensum, argumento est, tū illud in text. 7. lib. 3. quòd sensus à vehementioribus & immoderatis obiectis distuluitur, neq. post illorū sensum percipere minora potest: intellectus non itā, sed, quòd præclariora & magis intellectuilia cōprehenderit, cō facilius intelligit remissiora. Tū alia plura, quæ adfertur solē, vbi spiritalem eum naturā esse demonstratur, & quædā hoc loco Philoponus memorat.

Quæ qui dissoluere atque ostendere necessariam probandi vim non habere conati sunt, inanem ac perniciosam Christianorūq. Philosopho indignum laborem susceperunt: qui ex generalis Lateranensis Concilij præcepto in sess. 8. illa potius argumenta diluere atq. infirmare debuissent, quæ materialem ac mortale esse suadere videntur. Dūm Philoponus ac cæteros Græcos in interpretes legor Aristotelē in his affirmates rationalis animæ nostræ immortalitatem manifestissimè demonstrat, idq. Alexandrum quoque mortalitatis assertorem acerrimum coactum fuisse fateri, pudeat scribere problema hoc indemonstrabile esse, de quæ illo Aristotelem suspensam & velut disputantis nec quidquā asserentis habere sententiam. Nam et si verbo (videtur) vatur familiaris tamen est vltus vel dum maximè sua proponit. Immo verò vt res esse manifestior, neq. intellectus agentis vel alterius cuiuspiam, non animæ nostræ, immortalitatem dices demonstrari, sapienter obseruauit Philoponus intellectus nomē in animæ nomē fuisse mutatū. Et nota, inquit, quòd quæ intellectū dixit in corruptibilem esse & foris aduenire corpori, hunc ipsum statim animam vocauit (nō quòd aliquid perpessa sit anima) vt intelligeres quòd nō aliq. dixit intellectū præter animā rationalem extrinsecus nobis aduenientem, sed animam ipsam rationalem intellectu vocauit: manifestissimè per hæc animam nostram esse immortalem demonstrans. Hæc Philoponus.

Quem etiam distinguente reperias duplicem senectutē, vnam moderatā, quæ primum sequitur consistentiæ statum, alteram excedentem & vltimam mortiq. proximam, quam decrepita appellamus. De prima namq. videntur esse priora illa Philosophi verba (maximè namq. corrūperetur ab ea, quæ in senio est, hebetatione. De altera verò posteriora hæc, quæ circa senectus, non quòd aliquid perpessa sit anima. Sanè in posteriori debilior omnino fit & veluti hebetior operatio, non ipsius culpa, sed famulantis corporis. Deficiunt enim spiritus, & phantasia, & exteriores sensus sunt hebetiores; sine quibus dum in hoc corpore commoratur, operari nequit. Atque hoc est, quòd statim adiungit (intelligere & contēplari tabelicit alio quopiam in tus corrupto) At in priori tantum abest vt debilitatus fuerit, vt vegetior sit, tuncque maximè vigeat & acriter operetur. Nā et si sensus non nihil imbecilliores sint, satis tamen adhuc valent; et si quid in illis desit, suppeditatur ab idē tum experientia longa multoq. rerū vltu, prudētia, & plurimarū rerū cognitione, tū affectū moderatione totiusq. corporis quiete, quæ, vt antea dictum est, multò magis, quàm motus & agitatio, intellectu cōmodat. Vnde Platonis illud in conuiuio, Tūc Dianæ incipit visio acutè cernere. Nam et si intellectus spiritualis natura sit, neq. corporis instrumento vitatur.

aur, corporis tamen est actus, & propter animarum ac facultatum ordinem sensum & phantasiam famulantes præcurrentesq. supponit: sensus autem & phantasia corporea virtutes sunt, atq. in derelicto corpore instrumento resident & operantur. Itaq. dum in iuuenibus perturbationes sæuūt, atque in multiplici motu versatur corpus; intellectus impeditur actio, quæ sedatis perturbationibus ac motu cessante sunt liberiores. Ac rursum debilitato penitusq. dissoluto instrumento sensum quoq. ac phantasiam debilitari aut prorsus extinguere necesse est: atq. adeo intellectus etiam operationem, quæ a sensu & phantasia pædet, hoc est intellectus, qui sit corporis actus in eoque, debeat operari: at non intellectus absolute considerari. Et omnino mediocritas illa & cõmensuratio, quæ obeundis actionibus est necessaria, tum in iuuentute turbatur vehementioribus affectibus & calor excessu, tum in senectute siccatō corpore nimiumque refrigerato ac penè mortuo materiæque propinquo.

Triplicis huius res exemplum.

Triplicis huius rei exemplum reperias. Primum Nautæ apud Simplicium; qui tempestate cõmota impeditur quidem à ventis & fluctibus, non solum in ijs, quæ ad nauem spectant, sed in alijs item actionibus, quas ipse sine nauis exercere posset; cū propter nimiam perturbationem ne illis quidē vti valeat. At quod hæc à nauis non pendant, tempestate cessante liberè illis vtitur. Ad eundem quippe modum intellectus, qui in nobis est vt in nauis Nautæ, hoc est subsistens substantia atq. a corpore non pēdens, impeditur magno opere in intelligendo, si aut corpus varijs motibus agitur, aut quæ ad ipsum spectant, minus benè habeant: verum aut sedato corpore aut extincto, tūc demum liberior ad operandum erit.

Alterum apud Philoponum, cuius crebram in nobis ipsi experientiam habemus. Etenim dum lectioni, scriptioni, cõtēplationi, aut debilitationi vacamus, si vicinus quispiam nugator risis, cantu, clamoribus, altercationibus, obstrepat, plurimū sanè impedimur; cū tamē maior inter nos, quàm loci propinquitatis, non sit habitudo. At nugatore cessante ac quiescente libera nobis est prõpta operatio nostra. Ita prorsus adiuncti corporis tumultu atq. agitatione auocatur atq. impeditur is, qui in eo habitat illiusq. actus est, intellectus; cū hæc præsertim maior, quàm loci coniunctio sit. Verum hoc impedimentum illius duntaxat tēporis est, quo aut corpus in motu & agitatione versatur, aut intellectus commoratur in eo. Post impedimēto sublato liberior est intellectio.

Tertium exemplum est Aristotelis (quæ admodum inquit, in ebrietatibus & morbis) Nam vt propter corporis turbatam temperationem impeditur intellectus operatio, qui alioqui nihil perperius est, atq. optimè operari posset, rursumq. conuenienti tēporationi corpore restituo operabitur: ita nimirum si in extrema senectute deliret minus benè suo fungatur munere, corporis id fatiscētis vitium est, à quo vbi liber fuerit intellectus, tūc demum perfectam sortietur operationem. Quocirca exemplo hoc ostendere duo Philosophus voluit. Primum quidem, intellectum in senectute nihil fuisse passum, sed passionem omnem solius fuisse corporis: sicut in ebrietate & morbo patitur corpus, non intellectus. Deinde verò intellectum non interire cū corpore, sed ab eo separari, corporeq. interempto velut subsistentem substantiam operari. Sicut is, qui

ebrietate vel morbo laborat, liberatur ab illis & mentis factus cõpos sanitatiq. restitutus operatur perfectè. Et senectus ipsa quidē certè naturalis quidam, & qui curationem non admittit, morbus est: quo tum corpus præter naturam habet, tum animæ functiones impediuntur aut certè imperfectiones sunt. Quod si curari posset hic morbus & corpus ad naturalem ac temperatū habitum reuocari, non minus benè senex operaretur, quàm iuuenis: quoniam non animæ, sed instrumentū morbus atque impedimentum erat.

*DIGRESSIO XIV. DE SENSU PERIN-
de ac de intellectu concludi non posse.*

Cæterum aduersus argumentum, quo ex sensibus demonstrauit Philosophus intellectum cū corpore non corrumpi, Themistius dubitat; quoniam illo ipso sensum quoque non corrumpi & immortalem esse probaretur. Quippè non minus sensum, quàm intellectum, ait debilitatum in senectute non fuisse, sed corporis solius hebetatum ac læsum instrumentum: quo solo mutato & accepto iuuenis oculo, eque acutè videret senex ac iuuenis. Auerroës argumentū dixit esse probabile, non necessarium: consueuissetq. Philosophū huiusmodi argumētis vti aut post necessaria aut vbi necessaria non suppetunt. Et Themistius quoque, tandem eum conclusit disputandi magis diligentia; quæ cū sententia aut fiducia decernendi disseruisse. Sanctus autem Thomas dat manus: dum enim Aristotelē ex veterum putat sententia loqui, qui animam omnē incorruptibilem esse putauerant; consequens est vt idem de intellectu & sensu iudicium sit, & quamuis vterque videatur in senectute debilitari, solius tamen organi vitium existat. Incredibilis prorsus interpretatio, nec vlli Græcorū consentanea: quod nec vlla opinionis illius antecesserit mentio, nec obscurum sit Aristotelem sua proferre, vt dubitationem in tex. 62. propositam diluat.

Non defuerunt alij, qui de sola hominis animæ sermonem esse dicerent, quæ vna cum sit, tūc intellectus, tum sensuum principium existit: incorruptibilis nimirum sua natura: quare vt intellectus, sic hominis etiam sensus non hebetatur, sed solum corporis instrumentum: vbi in bestiis, quæ eaducā habent animam, tum instrumentū, tum facultas debilitatur. Quorum interpretatio suspecta est. Primum quia de anima vniuersè agitur, quæ riturq. solutio dubitationis proposita de operationibus animæ, quæ in animantibus omnibus reperitur: atq. in tex. 66. ostēsum esse cõcluditur vniuersè animam nec per se nec à se moueri. Deinde nondū ostēsum est vnicam esse in homine rationalem animam. Tūc verò quæ de amore, odio, ac cæteris huiusmodi dicuntur in tex. 66. eodem modo accipere oportet, quo de illis antea fuit sermo in tex. 62. 63. & 64. in quibus eas cõstat velut operationes animæ vniuersæ nominatas fuisse. Sed & vniuersè pronuntiatur; perinde intellectui accipere ac sensui: illaq. propositio, si senex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis, aut vniuersè accipienda est de cunctis animalibus; aut ponendū antea fuit secus in homine, quàm in cæteris, habere sensus: cū præsertim in cæteris quoque ex instrumenti vitio habetur sensus. Deniq. quod sentientes facultates accipiunt separari simul cum anima rationali, non minus quàm separetur intellectus, peripateticum non est, atq. ab Aristotelē ne-